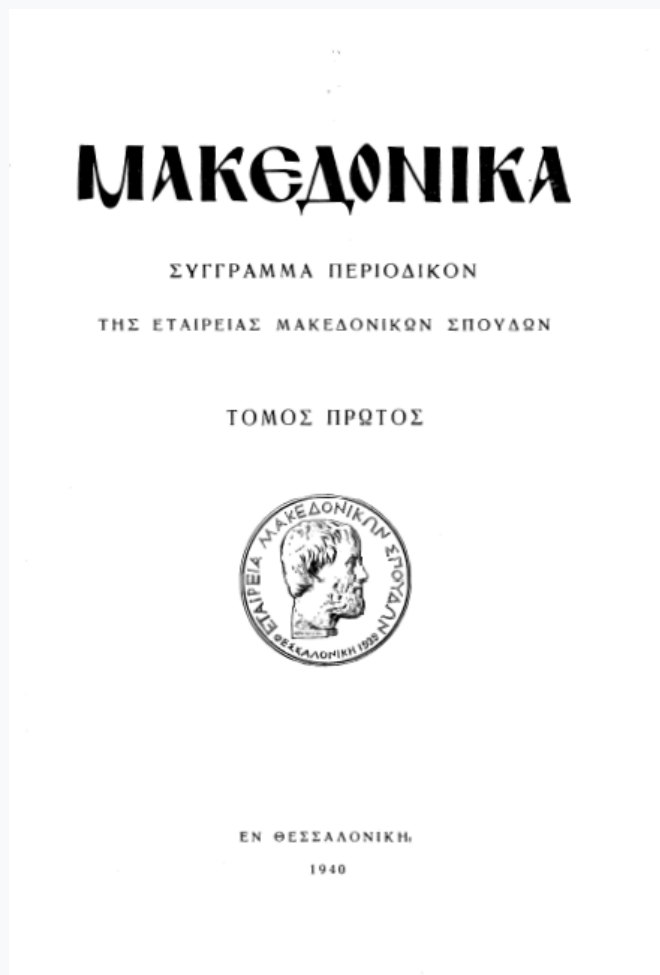

Μακεδονικά

Τόμ. 1

Ενθυμήσεις

Ευαγγελία Χατζηαλεξάνδρου

doi: [10.12681/makedonika.9203](https://doi.org/10.12681/makedonika.9203)

Copyright © 2016, Ευαγγελία Χατζηαλεξάνδρου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χατζηαλεξάνδρου Ε. (2017). Ενθυμήσεις. *Μακεδονικά*, 1, 508–514. <https://doi.org/10.12681/makedonika.9203>

5. ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ

1. *Ἐνθυμήσεις τοῦ 1798-1816*

Οἱ παρακάτω ἐνθυμήσεις βρίσκονται στίς σελ. 7 - 14 καὶ 16 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 38 χειρογράφου τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. ¹⁾ Αἱ ἐνθυμήσεις γενικά εἶναι ἱστορικά σημειώματα συνήθως γραμμένα ἀπὸ τὸν Παπᾶ τοῦ χωριοῦ ἢ ἀπὸ κανένα μοναχό. Ὁ ὅρος αὐτός «ἐνθυμήσεις» προέρχεται ἀπὸ τὴ συνήθεια νὰ ἀρχίζουν μὲ τὴ φράση «γράφω γιὰ ἐνθύμηση», ἢ κάποια ἀνάλογη, ὅπως π.χ. αὐτές πού μελέτησα παρακάτω: «Ἰδοὺ γράφω τινὰ συμβάματα καὶ νὰ ἰδῇ τινὰς νὰ ἀναγνώσῃ νὰ διδῇ ἀποκρίσιν σὲ κάθε ἔτον πῶς ἠκολούθησεν».

Γι' αὐτὸ δὲ καὶ τίς βρίσκουμε συχνὰ πίσω ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο ἱεροῦ ἢ ἄλλου βιβλίου ἢ γραμμένες σὲ πρόσθετα κάποιοι χειρογράφου φύλλα. Ἡ ἱστορική τους ἀξία βέβαια δὲν εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη. Πάντως ὅμως εἶναι σημειώσεις ἀπὸ ἄμεσα βιώματα καὶ αὐτὸ εἶναι πού ικανοποιεῖ ἐκεῖνον πού τίς μελετάει. Βλέπει τὴν ζωὴ τὴν ἴδια νὰ τοῦ μιλᾷ μέσα ἀπ' τὰ κιτρινασμένα αὐτὰ φύλλα, ὅπως ἀκριβῶς τὴ βλέπει νὰ ξεπετιέται ἀπὸ κάθε ἄμεσο μνημεῖο πολιτισμοῦ. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τίς μελετᾷ μ' ἀγάπη ὁ ἱστορικός, πρὸ παντός ὅταν προέρχονται ἀπὸ μέρη πού τὸν συγκινοῦν, ὅπου τὸ κάθε τι τὸν ἐνδιαφέρει. Ἀλλὰ κι' ὁ λαογράφος μπορεῖ νὰ ὠφεληθῇ ἀπ' αὐτές. Οἱ ἀντιλήψεις, ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ, ὅτι δηλ. τὸν ἐνδιαφέρει ἄμεσα, βρίσκεται ἄφθονο στὰ σημειώματα αὐτά.

Χιονίζει σὲ ἐποχὴ ἀκατάλληλη; Τὸ πράγμα αὐτὸ συγκινεῖ τὸν λαὸ καὶ ὁ παπᾶς, πού τὸν ἀντιπροσωπεύει, τὸ σημειώνει σὰν ἱστορικὸ γεγονὸς. Περνᾷν πουλιὰ; Τὸ πέρασμά τους θεωρεῖται προγνωστικὸ καὶ σημειώνεται. Μὰ καὶ γιὰ τὴ μελέτη τῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ καὶ μάλιστα τὴν ἰδιωματικὴ μπορεῖ νὰ ἔχουν ἐνδιαφέρον, ὅπως καὶ γιὰ τὰ δάνεια ξένων λέξεων ἀπὸ γειτονικοὺς λαούς.

Ἐφ' ὅσον οἱ πληροφορίες τους προέρχονται ἀπὸ βιώματα, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι ψεύτικες. Γι' αὐτὸ λοιπὸν μποροῦν νὰ μᾶς χρησιμεύσουν γιὰ βᾶση κριτικῆς ἔμμεσων πηγῶν. Καὶ ἀναφέρω ἓνα παράδειγμα. Ἀπὸ τίς παρακάτω ἐνθυμήσεις ἡ 14^η καὶ 15^η ἀναφέρουν δυὸ ἀποτυχημένες ἀποστολὰς καπουτζῆ γιὰ νὰ σκοτώσῃ τὸν Ἀλῆ πασᾶ, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ μία ἔγινε τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1811 καὶ ἡ ἄλλη τὸν Γενάρη τοῦ 1812. Τίς δυὸ αὐτές ἀποστολὰς τοῦ καπουτζῆ δὲν τίς ἀναφέρει ὁ Ἀραβαντινός, ἀλλὰ κάμνει λόγο μόνο γιὰ μιὰ ἀποστολὴν, πού ἔγινε στὰ τέλη τοῦ 1812 καὶ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν αὐτοεξορία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ στὸ Τεπελένι, ἀπ' ὅπου γύρισε, ὅταν ἄρχισαν οἱ ἀποτυχίες τοῦ Ναπολέοντα μὲ τὴν ἥττα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ στὴ Μόσχα. Ὁδηγούμενος ἀπ' αὐτὸ ἴσως ὁ Ἀραβαντινός καταλήγει στὸ συμπέρασμα, ὅτι αἰτία τῆς ἐχθρικῆς οὔσιας τῆς Πύλης πρὸς τὸν Ἀλῆ ἦταν παραστάσεις τῆς γαλλικῆς πρεσβείας στὴν Κωνσταντινούπολη, διότι ὁ Ἀλῆς εἶχε προσβάλει τὴ γαλλικὴ σημαία στὰ Ἰωάννινα. ¹⁾ Ἐχοντας ὑπ' ὄψιν ὅμως τίς δύο αὐτές ἀπο-

1. Βλ. Α. Σιγᾶλα, Ἀρχεῖα καὶ Βιβλιοθήκη Δυτικῆς Μακεδονίας (Θεσσαλονίκη 1939) σελ. 168.

1. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τοῦ Τεπελενλή, σελ. 243 κέξ.

στολές τοῦ καπουτζή, ποὺ μᾶς ἀναφέρουν οἱ ἐνθυμήσεις μας, δὲν μποροῦμε νὰ συμφωνήσουμε μὲ τὸν Ἀραβαντινὸ ὡς πρὸς τὰ αἷτια τῆς ἐχθρότητας τῆς Πύλης πρὸς τὸν Ἀλῆ. Ἀναγκαζόμαστε νὰ ζητήσουμε βαθύτερα, γιὰ νὰ βροῦμε τὴν ἐξήγηση τοῦ γεγονότος αὐτοῦ καὶ νὰ ἰσχυρισθοῦμε, πῶς ἡ ἐχθρότητα τῆς Πύλης ὀφείλεται στὴν ἀνησυχία τῆς γιὰ τὴν ἀδιάκοπα αὐξανόμενη δύναμη τοῦ Ἀλῆ. Ἡ ἀνησυχία αὕτη ἦταν ἡ πυρίτιδα στὴν ὁποία τὸ ἐπεισόδιο μεταξὺ Γάλλων καὶ Ἀλῆ καὶ οἱ παραστάσεις καὶ τὰ παράπονα τῆς γαλλικῆς πρεσβείας ἀποτέλεσαν τὴν φωτιά, γιὰ ν' ἀνάψῃ καὶ νὰ φέρῃ τὰ ἀνάλογα ἀποτελέσματα.

Παραθέτομε τὶς ἐνθυμήσεις αὐτές ὅπως ἔχουν στὸ χειρόγραφο, διατηρώντας τὴν ὀρθογραφία τους. Ὅ,τι εἶχα νὰ παρατηρήσω γιὰ κάθε ἐνθύμηση τὸ προσθέτω ἀμέσως μετὰ τὸ κείμενό τους. Ἡ ἀρίθμηση κατ' αὐξοντα ἀριθμὸν εἶναι δική μου.

* * *

Ἰδοὺ γράφω τινὰ συμβάματα καὶ νὰ ἰδῇ τινὰς νὰ ἀναγνώθῃ, νὰ δίδῃ ἀπόκρισιν σὲ κάθε ἔτον πῶς ἠκολούθησεν.

1. 1798 Τὸν φεβρουάριον, πάισεν ὁ Ἀλῆ πασᾶς εἰς τὸ βεντήνι.

Βρισκόμαστε δέκα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάληψη τῶν Ἰωαννίνων ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ ποὺ ἔγινε τὸ 1788.

Βεντίνι εἶναι τὸ Βιδίνιον, πόλις σήμερα τῆς ΒΑ Βουλγαρίας στὴ δεξιὰ ὄχθῃ τοῦ Δούναβη. Σ' αὐτὸ τὸ ἔτος 1798 ὁ Πασβάντ Ὁγλοῦ, γιὸς καπιοῦ βαϊρακτάρη τοῦ Βιδινίου, ἀνακηρύχθηκε μόνος τοῦ πασᾶς. Ἐναντίον του ἡ Πύλη ἔστειλε πολλοὺς πασάδες μὲ ἀρχηγὸν τὸν Κιουτσούκ Χουσεῖν Καπετάν, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ἦταν καὶ ὁ Ἀλῆ πασᾶς.)

2. 1798 τὸν Ὀκτώβριον ἐγείρησεν καὶ χάλασεν τὴν πρέβιζαν.

Ὁ Ἀλῆς, ἀπὸ τότε ποὺ ἔγινε κύριος τῶν Ἰωαννίνων, πάντα ὠνειρευόταν διέξοδο πρὸς τὴ θάλασσα. Γι' αὐτὸ κολάκευε τοὺς Γάλλους καὶ ἐρχόταν σὲ συνεννοήσεις μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Ναπολέοντος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ 1797 μὲ τὴ συνθήκη τοῦ Καμποφόρμιο ἦταν κύριος τῶν Ἰονίων νήσων καὶ τῶν ἐνετικῶν κτήσεων στὴν Ἠπειρο. Μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ὅμως ἀπὸ τὸ Βιδίνι ἔλλαξε πολιτικὴ καὶ στράφηκε ἐνάντια στοὺς Γάλλους. Ἔτσι ἐκπλήρωσε τὸ ὄνειρό του μὲ τὴν καταστροφή καὶ τὴν κατάληψη τῆς Πρέβεζας, ποὺ τοῦ ἔδωκε τὴ δυνατότητα νὰ καταλάβῃ καὶ τὸν ἄλλον σπουδαιότατον λιμένα τοῦ Ἀμβρακικοῦ: τὴ Βόνιτσα.

3. 1809 νοεμβρίου 27 δ' πρωτ' ἐσείσθη ἡ γῆ

4. 1810 ἀπὸ τὸν μάρτιον ἀρχήνησεν ἀκρίβεια

10 γρόσια τὸ λουτζέκι τὸ σιτάρι

8 γρόσια τὸ καλαμπούκι

8 γρό: ἡ βρίζα

6 γρο: τὸ κριθάρι

4 γρο: ἡ βρόμη.

λουτζέκι = παραφθορά τῆς τουρκικῆς λέξης *ölçek* (ολτσεκ) ποὺ σημαίνει μέτρο χωρητικότητος γιὰ τίς συναλλαγές τῶν δημητριακῶν. Ἡ λέξη λουτζέκι χρησιμοποιεῖται στὴν Θεσσαλία, ἐνῶ στὴν Μακεδονία ὑπῆρχε ἡ λέξη κιλὸν (καὶ ταγάρι τὸ ½ κιλὸν) ἢ σινίκι. Ἡ χωρητικότητα τοῦ μέτρου εἶναι

διάφορη στις διάφορες περιφέρειες. Στη Θεσσαλία π. χ. είναι 45 όκάδες, στην Κεντρική Μακεδονία 26 όκάδες, στη Φλώρινα και στο Μοναστήρι 35 όκάδες.

5. 1810 Αύγουστου 26 χάλασαν τους τούρκους ο μόσχοβος εις τὸ μπατίνι.

6. 1810 Αύγουστου 22 ἦλθεν ὁ βεζήρης Ἀλῆ πασᾶς καὶ ὁ βελῆ πασᾶς εἰς τὰ τρικάλλα ἀντάμα.

7. 1811 Ἰανουαρίου πρώτη, εἰς τὴν λόβιτζαν χαλάσθηκεν ὁ τούρκος.

8. 1811 Ἰανουαρίου 30 εἰς τὴν Βράζιανη ἐχαλάσθηκεν ὁ τούρκος.

9. 1811 τὸν ἀπρίλλιον ἔστειλεν ὁ ἀληπασᾶς τοὺς ἐργάτας εἰς τὴν πρέβιζαν· χιλιάδες 10.

10. 1811 τὸν Ἰούνιον ὁ τούρκος καὶ ὁ μόσχοβος πολέμησαν. 22 χιλιάδες μοσχόβοι καὶ τούρκοι ἀντάμα ἐχάθησαν.

Μάχης κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1806 - 1812·

11. 1811 αὐγούστου 4 παρασκευὴ εἰς ταῖς ἐννέα ὥραις ἀρχήνησεν ἡ βροχή, καὶ ἔως σαββάτῳ βράδι, ὥρα τετάρτη τῆς νυκτὸς ὀλότελα δὲν σταμάτησεν καὶ ὕστερα ἐστάθηκεν. καὶ βυθίσκαν σπήτια εἰς τὴν λάρισσαν 3525 μαζὺ μὲ τοὺς ἀνθρώπους ὅπου κατοικοῦν. ἦταν νύκτα. ἐπνίγησαν ἀλόνια θημονιαῖς καὶ ἄλλα ζῶα πολλά.

12. 1811 Ἰουνίου 24 ξημερόνοντας ἔκαμεν κρύον πολὺ ὅλην τὴν νύκτα. κάκον.

Τὸ ἀφύσικο κρύο μέσα στὸν Ἰούνιο σημαίνει ὀργὴ Θεοῦ, «Κ α κ ὀ» μᾶς λέει αὐτὸς ποὺ γράφει τὶς ἐνθυμήσεις.

13. 1811 τὸν Νοέμβριον ἐπαίρειν ὁ ἀληπασᾶς τὸ ἀργυρόκαστρον καὶ τὸ γαρδίκι.

Τὸ Ἀργυρόκαστρο, μὲ λίγες κῶμες τῆς Θεσπρωτίας, δὲν προθυμοποιήθηκε νὰ ὑποκύψῃ στὸν Ἀλῆ, ἐνῶ ὅλη σχεδὸν ἡ ὑπόλοιπη χώρα εἶχε δηλώσει ὑποταγὴ. Ὁ Ἀλῆς δὲν ἦταν συνηθισμένος νὰ ὑποχωρῇ, μπρὸς σὲ τέτοιες ἀγερωχίες. Ἡ Θεσπρωτία ἔπρεπε ὅλη νὰ ὑποταχθῇ σ' αὐτόν, πρὸ παντὸς δὲ τὸ Ἀργυρόκαστρο, γιατί ἦταν ἓνα ἰσχυρὸ φρούριον, καὶ τὸ Γαρδίκι, ποὺ εἶχε μαζὶ του παλιούς λογαριασμούς, ἔπρεπε νὰ δηλώσουν ὑποταγὴ ἢ καλύτερα νὰ καταστραφοῦν. Καὶ τὸ κατῳρθωσε. Ἀφοῦ ἀπομάκρυνε μὲ τέχνη τὸν περισσότερον μάχιμον πληθυσμό, ἐπετέθηκε ἐνάντια στὸ Ἀργυρόκαστρο, ποὺ ὕστερα ἀπὸ ἓνα μῆνα πολιορκία ἀναγκάστηκε νὰ παραδοθῇ. Τὴν πτώση τοῦ Ἀργυρόκαστρο ἀκολούθησε ἡ ὑποταγὴ τῶν ἄλλων ἀνυπότακτων χωρίων τῆς Θεσπρωτίας καὶ τοῦ Γαρδικιοῦ. Γιὰ τὸ τελευταῖον αὐτὸ ὁ Ἀλῆς δὲν ἀρκούνταν νὰ τὸ ὑποτάξῃ, μόνο ἔπρεπε οἱ κάτοικοί του ὅλοι, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, νὰ πληρώσουν τὴν προσβολή, ποὺ εἶχαν κάνει τὸν Αὐγουστο τοῦ 1762 στὴν πεθαμένη πατρὶς μητέρα του Χάμκω καὶ στὴν ἀδελφή του Χαϊνίτσα, ὀδηγώντας τες αἰχμάλωτες στὸ Γαρδίκι. "Ἐτσι ἡ ψυχὴ τῆς πεθαμένης, ποὺ γιὰ τελευταία τῆς παραγγελία εἶχε ἀφήσει στὸ γυιό της τὴν ἐκδίκηση τῶν Γαρδικιωτῶν, θὰ ἡσυχάζε στὸ μνημα της καὶ ἡ ἀδελφή του, ποὺ μέσα στὸ σεράϊ της στὸ Λάμποβο κλεισμένη διψοῦσε καὶ αὐτὴ ἐκδίκηση, θὰ ἔπαιρνε τὸ γιατρικὸ ποὺ θὰ τῆς ἔφερνε λίγο τὴν γαλήνη.

Προδοτικὰ ὃ λοιπὸν τὸν Μάρτιο τοῦ 1812 συγκέντρωσε τοὺς ἄνδρες καὶ τοὺς νέους τοῦ Γαρδικιοῦ στὸ χάνι τοῦ Βαλιαρέ κοντὰ στὸ Λάμποβο καὶ τοὺς κατέσφαξε ἀνὰ ἄνδρα ἀνυπεράσπιστους ὅπως ἦταν. Τὶς γυναῖκες πάλι τὶς ἔ-

στειλε στήν ἀδελφή του Χαϊνίτσα γιά νά τίς κάνη ὅ,τι θέλει, ἱκανοποιῶντας τὸν πόθο της, ὅπως τὸν βλέπομε σέ μιὰ ἐπιστολή της πρὸς τὸν Βεζύρη ποῦ μᾶς τὴ διάσωσε ὁ Rouqueville.¹⁾

14. 1811 τὸν ἀπρίλλιον πάϊσεν καπουτζῆς νά σηκώσῃ τὸν βεζήρην εἰς τὰ ἰωάννινα καὶ δὲν τὸν σίκοσεν.

15. 1812 τὸν ἰανουάριον πάϊσεν καπουτζῆς νά σικώσῃ τὸν βεζήρην, μήτε τότε.

Καπουτζῆς ἢ καπουτζήμπασης, ποῦ στήν κυριολεξία σημαίνει θυρωρός, ἐδῶ δηλώνει ἀξιωματοῦχο τῆς σουλτανικῆς αὐλῆς.²⁾

Ὁ Rouqueville καὶ ὁ Ἀραβαντινὸς δὲν ἀναφέρουν τίποτε γιά τίς ἀποτυχημένες αὐτές ἀποστολές τοῦ καπουτζῆ, ἀλλὰ μόνο γιά μιὰ, ποῦ ἔγινε στὰ τέλη τοῦ 1812 καὶ εἶχε γιά συνέπεια τὴν ἐξορία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ στὸ Τεπελένι.³⁾ ὅπου ὅμως ἔμεινε λίγο καιρό, γιατί ξαναγύρισε στὰ Γιάννινα χωρὶς νά περιμένῃ ἀπόφαση τῆς Πύλης. Πληροφορία γιά τὴν ἐπιτυχημένη αὐτὴ τελευταία ἀποστολὴ τοῦ Καπουτζῆ ἔχομε ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ Χατζῆ Σεχρέτη τὴν Ἀληπασιάδα:

Ὁ Καπουτζῆς πλακώνει στήν ὥρα ξεκινᾷ,
βασιλικὸν φερμάνι φέρεي γιά νά κοπῇ
ἡ κεφαλὴ ἡ δική σου στήν Πόλιν νά σταλθῇ·
Ἀλῆ πασᾶς δ' ἀμέσως φεύγει διὰ νυκτός,
στὸ Τεπελένι τρέχει ἔμφορος ὡς νεκρός.

16. 1812 χάλασεν ὁ βεζήρης τὸ γαρδίκι καὶ ἐσκότωσεν τοὺς ἄνδρες 536 δεκεμβρίου πρώτη.

Ἡ πρώτη Δεκεμβρίου δὲν εἶνε ἡ ἡμέρα τῆς καταστροφῆς τοῦ Γαρδικιοῦ, ἀλλὰ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία γράφηκε ἡ ἐνθύμησις. Σ' αὐτὸ μᾶς πείθει πρῶτα ἡ ἀσύνηθη θέση τῆς ἡμερομηνίας, ποῦ ἐξαιρετικὰ ἐδῶ μπαίνει πίσω ἀπὸ τὴν ἐνθύμησις, ἐνῶ σ' ὅλες τίς ἄλλες ποῦ μᾶς δίνουν τὴν ἡμερομηνία τῶν γεγονότων κι' ὅχι τῆς ἐνθύμησης μπαίνει μπρός. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀραβαντινὸς γιά μέρα τοῦ ἐξολοθρεμοῦ τῶν ὁπλῶν Γαρδικιωτῶν στὸ χάνι τοῦ Βαλιαρέ δέχεται τὴν 15ῃ Μαρτίου 1812.⁴⁾ Ὁ Rouqueville ἂν καὶ δὲν ἀπομακρύνεται καὶ πολὺ, δὲν συμφωνεῖ μαζί του, ἀφοῦ γιά μέρα ἀναχώρησης τοῦ Ἀλῆ πασᾶ γιά τὸ Λάμποβο, ὅπου ἔμενε ἡ ἀδελφή του Χαϊνίτσα, παραδίνει τὴ 19ῃ Μαρτίου 1812.⁵⁾

17. 1812 τὸν σεπτέμβριον, ἐχάλεσεν ὁ μόσχοβος τοὺς φραντζέζους, ὅλον τὸ στράτευμα.

Ἡ ἡττα τοῦ Ναπολέοντος στὴ Ρωσσία, ποῦ σημείωσε τὴν ἀρχὴ τῆς πτώσης του καὶ τὸ γύρισμα τοῦ ἄστρου του πρὸς τὴ δύση του.

1. Rouqueville, στὸ ἴδιο, 1, σ. 350. Tu dois... permettre ses femmes et ses filles à mon pouvoir, afin d'en disposer à ma fantaisie.

2. Hammet, Ἱστορία τῆς Ὄθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, γαλλικὴ μετάφρασις Hellert, τόμ. xviii σελ. 77.

3. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τοῦ Τεπελενλή σελ. 243. Rouqueville, Histoires de la regeneration de la Grèce, I σελ. 388-390.

4. Π. Ἀραβαντινοῦ, Στὸ ἴδιο, σελ. 236.

5. Rouqueville, Στὸ ἴδιο, τόμ. I σελ. 350.

18. 1812 ἀπὸ αὐγούστου δέκα ἄρχησεν ἀκρίβεια

10 γρόσια τὸ σιτάρι τὸ λουτζέκι

7 γρόσια τὸ καλαμπούκι

6 γρο: τὸ κριθάρι

4 γρο: τὸ κεχρί,

Ἡ ἀκρίβεια ὀφείλεται στὴν ἀφορία, γιὰ τὴν ὁποία μᾶς πληροφοροῦν οἱ ἀμέσως ἐπόμενες ἐνθύμησες, καὶ σὲ αἷτια πολεμικά, ἀφοῦ τὸ 1812 εἶναι τὸ τελευταῖο ἔτος τοῦ ῥωσσοτουρκικοῦ πολέμου.

19. 1812 βαμπάκι δὲν γίνεκεν ὁλότελα.

20. 1813 βαμπάκι δὲν γίνεκεν ὁλότελα. ἀκρίβεια μεγάλη. 5 γρόσια ἡ ὁκά.

γρόσια 14 τὸ σιτάρι τὸ λουτζέκι

γρόσια 12 τὸ καλαμπούκι

γρόσια 11 ἡ βρίζα

γρόσια 10 τὸ κεχρί

γρόσια .8 τὸ κριθάρι

γρόσια .6 ἡ βρόμη

γρόσια .9 τὸ λιανὸ καλαμπούκι

γρόσια .7 τὸ ῥόβι

Τὰ ἴδια αἷτια καὶ γιὰ τὴν ἀκρίβεια τοῦ 1913. Σ' αὐτὰ προσθέτεται καὶ ἡ μεγάλη καταστροφὴ ἀπὸ τὴ πανώλη τοῦ ἔτους αὐτοῦ, ποὺ ἔφερε τρομαχτικὴ μείωση τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἔλλειψη ἐπομένως ἐργατικῶν χειρῶν. ¹⁾ (Βλ. ἐνθύμ. 21 καὶ 24.)

21. 1813 πανούκλα εἰς τὸν Τούρναβον. ἀπέθαναν ἄνθρωποι χιλιάδες 8600. πανούκλα εἰς τὴν λάρισσαν. πανούκλα εἰς τὰ τρίκκαλα.

22. 1814 φεβρουαρίου, εἰς ταῖς δύο, ἡμέρα β' ἀρχήνησεν χιόνι, ἡμέρα καὶ νύκτα, καὶ βάρησεν ἕως 4 πιθαμαῖς, καὶ ἐστάθηκεν ἡ γῆ βουλομένη ἕως 23 φεβρουαρίου.

Συχνὰ ἡ Θεσσαλία δοκιμάσθηκε ἀπὸ λοιμικὰς ἀσθένειες, γιὰ τὸ κλίμα τῆς γενικὰ δὲν ἦταν ὑγιεινόν, ὅπως μᾶς πληροφοροῦν διάφοροι κατὰ καιροὺς περιηγητές. ²⁾

23. 1814 φεβρουαρίου 15 ἤλθαν οἱ ντελῆδες εἰς τὰ τρίκαλλα 252.

Ντελῆδες = ἄτακτοι στρατιῶται Ἀλβανικῆς καταγωγῆς.

24. 1814 ἀπέθαναν ἄνθρωποι 777 ἀπὸ τὴν πανούκλαν εἰς τὰ τρίκκαλα τοῦρκοι καὶ χριστιανοί,

25. 1814 ἀπριλίου 19 ὥραις τῆς ἡμέρας ἐπτὰ ἀρχήνησεν βροχὴ συγγανὴ ἕως τῆ δευτέρα εἰς ταῖς ἐπτὰ ὥραις. καὶ ὕστερα ἀρχήνησεν χιόνι ἕως ταῖς πέντε ὥραις τῆς νυκτὸς καὶ ἐστάθηκεν. ἕως τρία δάκτυλα ἐπίασεν ἡ γῆ καὶ ξεπαΐσεν πολλὰ ἀμπέλια εἰς πολλοὺς τόπους.

26. 1814 τὸν μάιον ἐκάϊκεν ἡ λάρισσα πάλιν.

27. 1814 ἀπὸ 20 ἀπριλίου δὲν ἔβρηξεν ἕως 11 Ιουλίου. ὕστερα ἔβρηξεν καὶ εἰς μερικοὺς τόπους ἔρηξεν χαλάζι καὶ χάλασεν σιτάρια.

1. Τσοποτοῦ, Γῆ καὶ γεωργοὶ τῆς Θεσσαλίας, σελ. 43, 44.

2. Τσοποτοῦ, Στὸ ἴδιο, σελ. 181 - 182. Τὴ σημασία ποὺ εἶχαν οἱ λοιμικὰς αὐτὰς ἀσθένειες γιὰ τὸ ἰδιοκτησιακὸ καθεστῶς τῆς χώρας, βλέπε στὸ ἴδιο ἔργο τοῦ Τσοποτοῦ σελ. 44, 45, 182, 206, 207.

28. 1814 ἀπέρασαν περπέρια καὶ ἐπάγιαναν κατὰ ἀνατολάς.

Στὰ Τρίκκαλα ὅπως καὶ στὴ Κοζάνη τὴ πεταλοῦδα τὴ λένε πέρπερας καὶ πληθυντικός οἱ περπεραῖοι. Ὡς μετὰ τὴ λέξη αὕτῃ σχετίζονται τὰ περπέρια καὶ θὰ σημαίνουν ἀσφαλῶς κάποιο εἶδος πουλιῶν, ποῦ τὸ πέρασμά τους θὰ εἶχε σημασίαν γιὰ τὸ λαό, ὅπως γιὰ μᾶς σήμερον τὸ πέρασμα παπιδῶν σημαίνει ὅτι θὰ χιονίσῃ. Γι' αὐτὸ τὴ θύμηση αὕτῃ τὴν τοποθετῶ στὸ πλάι τῆς 30ῆς, ποῦ μᾶς δίνει καὶ αὕτῃ προγνωστικὸ πέρασμα χρυσοῦ ἀετοῦ.

29. 1814 Ἰουνίου 26 ἡμέρα παρασκευὴ ἐσείσθη ἡ γῆ. ἔξη φοραῖς τὴν ἴδια ἡμέραν,

30. 1814 δεκεμβρίου εἰς ταῖς δύο. ἡμέρα δ'. ἐφάνηκεν σημεῖον ὡσὰν ἀετὸς χρυσός, ἐπήγαινε πρὸς τὸν αὐλόναν εὐγῆκεν ἀπὸ τὸν γόλον.

Γόλος = Βόλος. ¹⁾

31. 1814 δεκεμβρίου 15ῃ. ἐπίασεν χιόνι ἕως τέσσεραὶς πιθαμαῖς.

32. 1815 Ἰανουαρίου 2. χιόνισεν ἕως (2) πιθαμαῖς πάλιν. Ἰανουαρίου 5 ἐχίονησε ἕως πιθαμαῖς 2. καὶ πάλιν χιόνισεν, καὶ ἐστάθη ἡ γῆ βουλομένη 50 ἡμέραις. ἡ παπαντὴ ἔκαμεν ἥλιον καὶ ἥλιος καὶ καλλὸς καὶ ῥὸς ἔγινεν ὄλον τὸν φεβρουάριον καὶ μάρτιον.

33. 1815 μαρτίου ἕως 25 χελιδόνια δὲν ἦλθαν καὶ θαύμαζαν οἱ ἄνθρωποι.

34. 1815 μαρτίου 29 χιόνισεν.

35. 1815 φεβρουαρίου 10 ἔκαμαν τὸν καβγὰν οἱ κηπωριότες εἰς τὸ κοσμάτι μετὰ τὸν υἱὸν τοῦ βελίγα.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς γιουοὺς τοῦ Βελῆ ἀγὰ, ὁ Μεχμέτ πασᾶς, ἦταν τοπάρχης τῆς Παραμυθίας τὴν ἐποχὴ αὕτῃ. ²⁾ Ὡς πρόκειται γιὰ κάποια προστριβὴ τοῦ μετὰ τοὺς Κηπουριώτες (κατοικοὺς τοῦ χωριοῦ Κηπουριὸ στὴν περιοχὴ τῶν Γρεβενῶν) ἀπὸ κάποια ἀγνωστὴ σὲ μᾶς αἰτία.

36. 1815 μαρτίου 6 ἔστειλεν ὁ βεζήρης εἰς τὸ ἡντη 160 ὀνομάτοι τούρκοι καὶ χριστιανοὶ ἐδιέλεξεν τοὺς καλλοὺς ὅπου εἶχεν φυλακομένους, καὶ ἔστειλεν τὸν βελήγαν καὶ τὸν Χασάναγαν Ἰωαννήτην.

Ἡ ἔννοια τῆς θύμησης αὕτης μοῦ παρέμεινε ἀγνωστὴ, παρ' ὅλες τὰς προσπάθειας ποῦ κατέβαλα.

37. 1815 ἀπριλίου 16ῃ ξημερόνοντας ἐσήσθηκεν ἡ γῆ. ἦταν μέγα σάββατον.

38. 1816 Ἰουνίου 11 ἔβρηξεν καὶ ὕστερα δὲν ἔβρηξεν ἕως αὐγούστου 26 ὕστερα ἔβριξεν καὶ ἔγινεν ἀκρίβεια μεγάλη.

18 γρόσια τὸ σιτάρι τὸ λουτζέκι ἀπὸ τὸν φεβρουάριον ἀρχήνησε καὶ ἐστάθη ἕως πρώτη Ἰουλίου. ὕστερα ἦλθε δώδεκα γρόσια καὶ 10 τὸ καλαμπούκι.

τὸ καλαμπούκι 15 γρόσια

ἡ βρίζα 14 γρόσια.

τὸ κριθάρι 12 γρόσια

ἡ βρόμη .9 γρόσια

Σελ. 6

39. 1808 Ἰανουαρίου πρώτη ἀρχήνησε χιόνι καὶ ἐστάθηκεν τὸ χιόνι ἕως 27 μαρτίου καὶ ψόφησαν ὅλα τὰ ἀρνιά καὶ τὰ κατζίκια καὶ τὰ μεσά

1. Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια λέξι. « Βόλος ».

2. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία Ἀλῆς Τεπελενλῆ, σελ. 268 σημ. 1.

τὰ τρανὰ βόδια, ἄλογα, γελάδια καὶ ἄνθρωποι ξεπαΐσαν· καὶ τὸν μάϊον εἰς ταῖς 5 σκότωσαν τοὺς πλάχαβαίους στὰ μετέωρα:

Σκότωσαν τοὺς Πλάχαβαίους στὰ Μετέωρα. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐξόντωση τοῦ σώματος τοῦ Βλαχάβα, ποὺ ὠνομάζετο καὶ Μπλαχάβας.¹⁾

Αὐτὸς κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ῥωσοτουρκικοῦ πολέμου 1806-1812 προετοίμασε ἐπανάσταση, ποὺ ἀπέτυχε ὅμως, γιατί τὰ σχέδια τοῦ περίφημου κλέφτη προδόθηκαν στὸν Ἀλῆ πασᾶ ἀπὸ κάποιον Μετσοβίτη Δεληγιάννη. Τὸ σῶμα του καταστράφηκε στὰ Μετέωρα.²⁾

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΧΑΤΖΗΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Τελεϊόφοιτος Φιλολογίας

2. Ἐνθυμήσεις διάφοροι ἰδίως ἐκ τῆς περιοχῆς Κοζάνης

1. Ἐνθυμήσεις ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ ἐξωφύλλου τοῦ βιβλίου:

Δοσιθέου, Περί τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχουσάντων. Ἐκδοσις 1715. Ἀντίτυπον Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Κοζάνης προερχόμενον ἐκ Σερβίου.

1737 Ἰανουαρίου 23ῃ ἡμέρᾳ κυριακῇ, ὥρα 1αῃ τὸ ἑσπέρας ἐκοιμήθη αἰφνηδῶς ἐν κῶ ὁ ἡμέτερος πενθερὸς ἄρχων κύρ μανόλης σταμούλης, σκευοφύλαξ, τε τῆς ἐπισκοπῆς τῶν σερβίων οὐ μὴν δὲ καὶ ἐπίτροπος τῆς ἀγίας κυριακῆς συνέβη δὲ ἡ αὐτοῦ τελευτὴ τοιῶσδε, ἐπανακάμψας ὑπὸ τῶν ἀγάδων (ἐπεὶ περ καὶ αὐτός, ὅτι ἅγιος οἰκονόμος ὢς, καὶ θεῖος ἡμῶν κύρ δημήτριος ἀπεδήμησαν ἐν τοῖς ἄνω ῥηθεῖσι ἀγάδοις, ἵνα εἴπωσιν ἐκείνοις τό, καὶ τοῦ χρόνου τὸ μπινὴ μπαηριάμ, εἰς οὓς ἔπιον ὁ καθ' εἷς ἐπέκεινα τῶν δέκα καϊφέδων) ἐν τῷ ἅμα ἐζήτησε τὴν ἡμετέραν πενθεράν, καὶ αὐτοῦ νόμιμον σύζυγον κυρίαν ἀγνήν, ἣν περ, καὶ εἶπεν τό, ποῦ ἐδίαγον; οὐχ ὅρας ὅτι ἐγὼ μέλλω τανῆν τελευτῆσαι; καὶ κείνη μειδιάσασα, αὐτὸς ἄφνω ἔπεσε πίκουπα ἐντὸς τοῦ κάτω χιμωνιδῶδους οὐντᾶ, βαρέως ἀναστενάζων, καὶ ὡς τὸ παντελῶς μὴ διναμένος λαλεῖν, σχεδὸν εἰπεῖν, οὔτε ἐξομολογηθεῖς, ἀλλ' οὔτε διαθήκην συνταξάμενος, οὐ μὴν δὲ οὔτε παραίνεσιν προτρεπτικὴν τοῖς ἑαυτοῦ παισὶ διδούς, ἀλλὰ τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις κοινωνίσας διὰ τινος ἱερομονάχου κωνσταντίου Θεσσαλονικέως, καὶ τῷ τοῦ ἀγίου εὐχελαίου χρίσματι τρισάκις ἀληφθεῖς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τῷ Θεῷ παρέδωκε. Ἀρχιερατεύοντος τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου ἡμετέρου τε, αὐθέντου καὶ δεσπότη κυροῦ μελετίου, τῷ γένει αὐτοῦ κατακάλου, τῇ πατρίδι Θεσσαλονικέως· ὁ ἀδελφός δὲ αὐτοῦ κύρ κρακόρης, καὶ ὁ ἀνεψιός του σταμούλης θεοδωρὴ ἐλείπασιν ἐν σέρβοις, κ' ὁ δεσπότης ἐν κοζάνῃ· πόσαι δὲ οἰμωγαί, θρήνοι, ὄδυρμοὶ ἐγεγόνασιν ἀπὸ τε τῶν συγγενῶν, καὶ φίλων αὐτοῦ, τόσον χριστιανῶν, ὅσον καὶ ἐθνῶν, οὐδεὶς δύναται περιγράψαι. ταῦτα ἔγραψεν ἰδίᾳ χειρὶ ὁ ἀγαπητὸς του γαμβρὸς μανολάκης κωνσταντίνου Ἱατροῦ: —

1. Κ. Σάθα, Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, σελ. 583 σημ. 3.

2. Κ. Σάθα, Στὸ ἴδιο, σελ. 588-604. Θεσσαλικά χρονικά τόμ. 1, σελ. 56, Θεσσαλικὸν ἥρων. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία Ἀλῆ τοῦ Τεπελενλή, σελ. 194.